

6KT

KONSTRUOVÁNÍ STROJŮ - PŘEVODY

Josef Frýza

fryza@fme.vutbr.cz

A2/403

Ústav konstruování

Fakulta strojního inženýrství

VUT v Brně

2. cvičení

Náplň druhého cvičení

Časový harmonogram	
T.	Část výpočtu
1.	Návrh počtu zubů a satelitů s ohledem na 1. a 2. doplňující geometrickou podmínku planetového mechanismu Určení dílčích převodových poměrů
2.	Návrh modulu ozubení Výpočet roztečných kružnic Návrh šířky ozubení Výpočet osové vzdálenosti Výpočet základních parametrů ozubení Kontrola vůle mezi satelity – 3. doplňující geometrická podmínka planetového mechanismu Výpočet součinitele a dráhy záběru Kontrola špičatosti zubu

Počet zubů a interference

Volba vstupních parametrů ozubení
(modul, šířka ozubení, korekce)

Základní rozměry ozubení
(rozteče, vůle, průměry)

Kontrola vůle mezi satelity

Kontrola záběru a špičatosti zubů

Kontrolní list		
T.	Parametr	
2.	Modul ozubení (normální)	m_n
	Šířka centrálního kola	b_1
	Šířka satelitu	b_2
	Šířka korunového kola	b_3
	Průměr patní kružnice korunového kola	d_{f3}
	Celkový součinitel záběru centrální kolo-satelit	$\epsilon_{\gamma 12}$
	Celkový součinitel záběru satelit-korunové kolo	$\epsilon_{\gamma 23}$
	Minimální tloušťka zubu na hlavové kružnici	s_{a_min}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici centrálního kola	s_{na1}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici korunového kola	s_{na3}

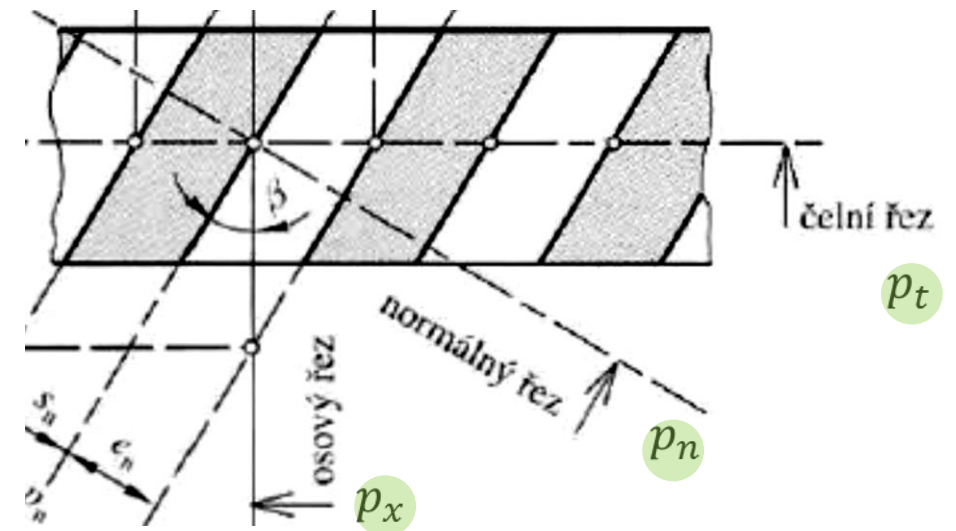
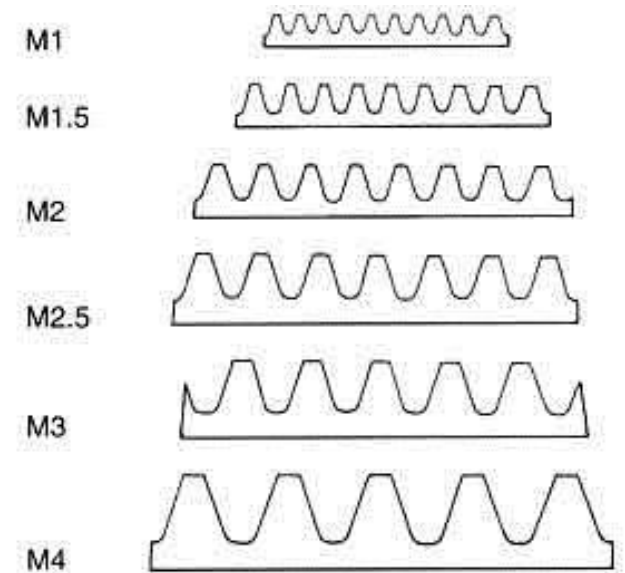
Modul

Kontrolní list		
T.	Parametr	
2.	Modul ozubení (normální)	m_n
	Šířka centrálního kola	b_1
	Šířka satelitu	b_2
	Šířka korunového kola	b_3
	Průměr patní kružnice korunového kola	d_{f3}
	Celkový součinitel záběru centrální kolo-satelit	$\epsilon_{\gamma 12}$
	Celkový součinitel záběru satelit-korunové kolo	$\epsilon_{\gamma 23}$
	Minimální tloušťka zubu na hlavové kružnici	s_{a_min}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici centrálního kola	s_{na1}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici korunového kola	s_{na3}

- Normalizace ozubení (ekonomické požadavky)
- Základem výroby ozubení je ozubený hřeben
- Určuje všechny délkové rozměry ozubení
  - Odhad modulu dle pevnosti - Lewis (str. 781)
  - **Volit dle zástavbových možností startéru (D_{max})**
- Definován jako:

$$m = p/\pi$$

$$m = d/z$$

Tab. 13-2

modul m (mm)

řada 1^a 0,05; 0,06; 0,08; 0,1; 0,12; 0,15; 0,2; 0,25; 0,3; 0,4; 0,5; 0,6; 0,8; 1; 1,25; 1,5; 2; 2,5; 3; 4; 5; 6; 8; 10; 12; 16; 20; 25; 32; 40; 50; 60; 80; 100

řada 2 0,055; 0,07; 0,09; 0,11; 0,14; 0,18; 0,22; 0,28; 0,35; 0,45; 0,55; 0,7; 0,9; 1,125; 1,375; 1,75; 2,25; 2,75; 3,5; 4,5; 5,5; 7; 9; 11; 14; 18; 22; 28; 36; 45; 55; 70; 90

Šířka ozubení

Kontrolní list		
T.	Parametr	
2.	Modul ozubení (normální)	m_n
	Šířka centrálního kola	b_1
	Šířka satelitu	b_2
	Šířka korunového kola	b_3
	Průměr patní kružnice korunového kola	d_{f3}
	Celkový součinitel záběru centrální kolo-satelit	$\epsilon_{\gamma 12}$
	Celkový součinitel záběru satelit-korunové kolo	$\epsilon_{\gamma 23}$
	Minimální tloušťka zubu na hlavové kružnici	s_{a_min}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici centrálního kola	s_{na1}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici korunového kola	s_{na3}

- Rozlišuje se, zda se jedná o pastorek či kolo

- Pastorky – dle tepelného zpracování

$$b = (0,8 \text{ až } 1,6) \cdot d$$

- Kola – dle součinitele poměrné šířky ozubení ψ

- $\psi = 9 \text{ až } 14$

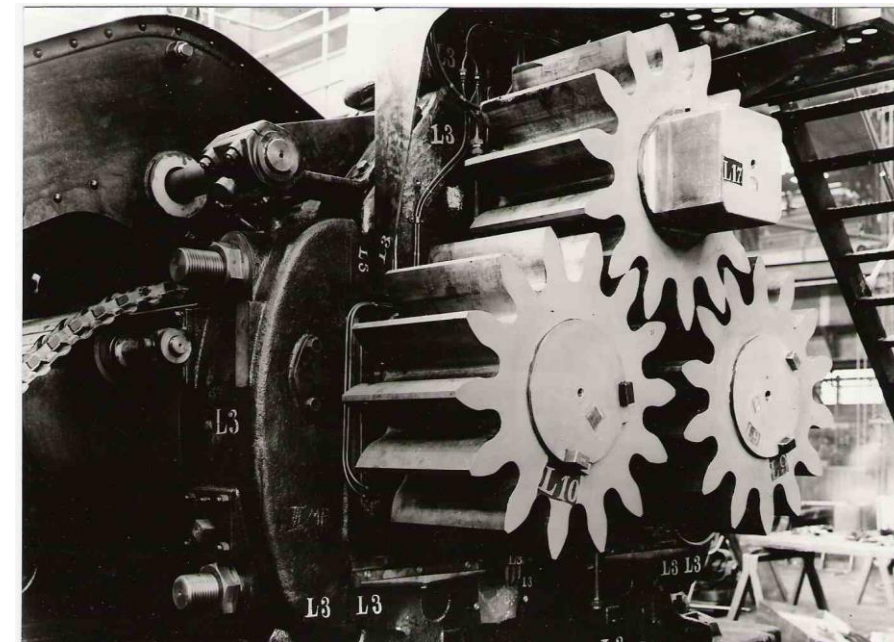
$$b = \psi \cdot m$$

- Spoluzabírající kola se liší v šířce ozubení!

- Ozubení kola většinou o 1-2 moduly užší, popř. sražení hran pastorku

	$(b/d_1)_{MAX}$
Obě kola normalizačně žíhaná	1,6
Obě kola zušlechťená	1,4
Pastorek povrchově tvrzený (mimo nitridace), kolo povrchově netvrzené	1,4
Obě kola povrchově tvrzená (mimo nitridace)	1,1
Obě kola nitridována	0,8

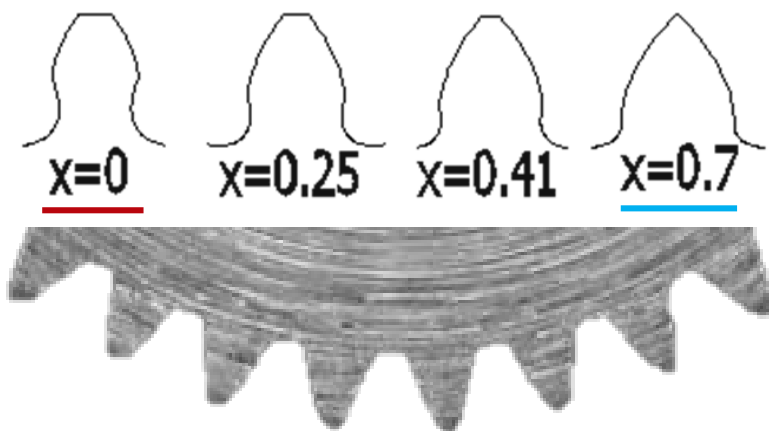
Korigování ozubených kol

Korekce ozubení

- Změna tvaru ozubení příznivě ovlivňující jeho geometrii a záběrové vlastnosti (změna výšky hlavy a paty zubu)
- Speciální nenormalizované nástroje (nákladné)
- Korekce posunutím profilu o jednotkové posunutí $\pm x$
- Po korekci je průměr valivé kružnice $d_w = d + m \cdot x$

podřezání

špičatost

Důvody ke korekci

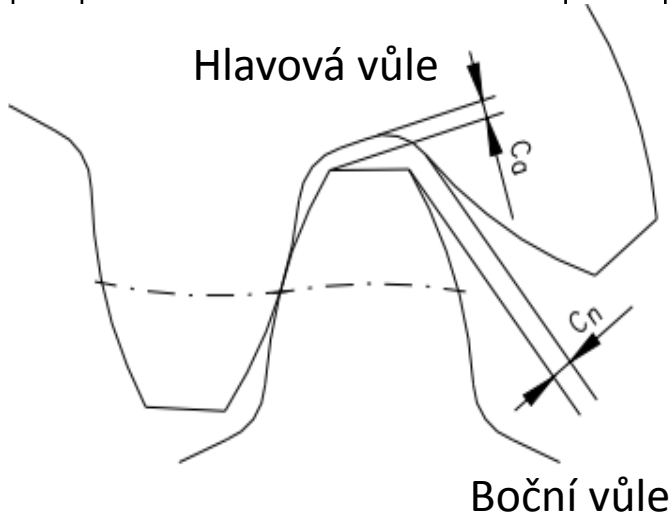
- Dosažení přesné osové vzdálenosti $a = \frac{d_1 + d_2}{2}$
- Snížení min. počtu zubů (ceny)
- Zlepšení součinitele záběru
- Zlepšení únosnosti ozubení (dotyk, ohyb, zadírání, opotřebení)
- Zabránění podřezání nebo špičatosti zubu
- Zabránění vzniku výrobních a provozních interferencí zubů
- Snížení hlučnosti a vibrací ozubení
- Zlepšení účinnosti

Nekorigované ozubení

$$x = 0$$

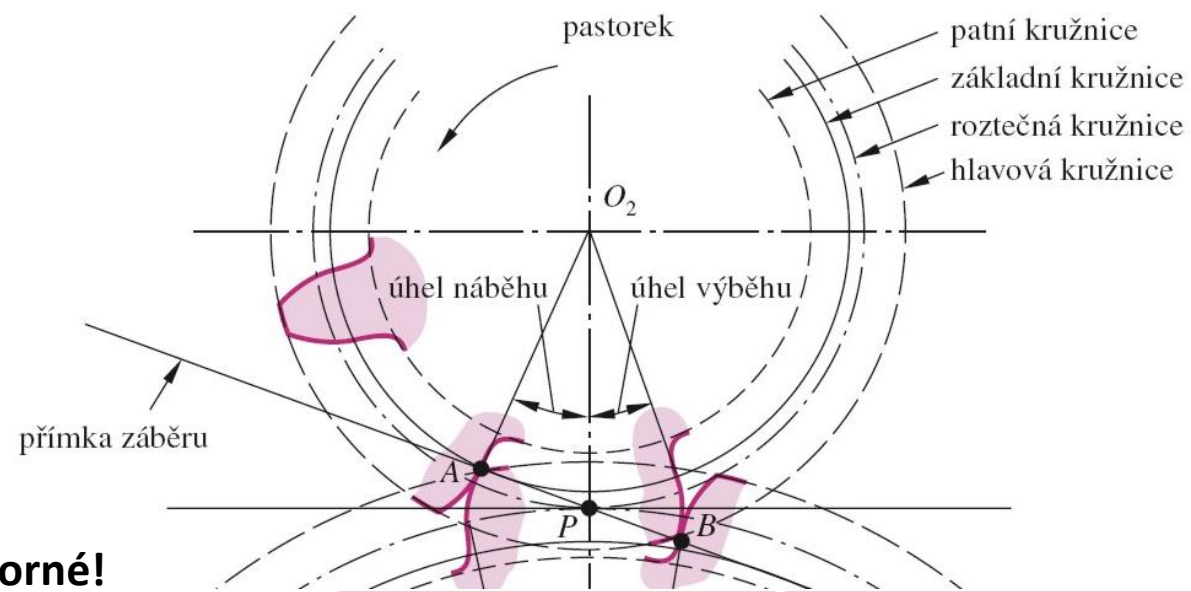
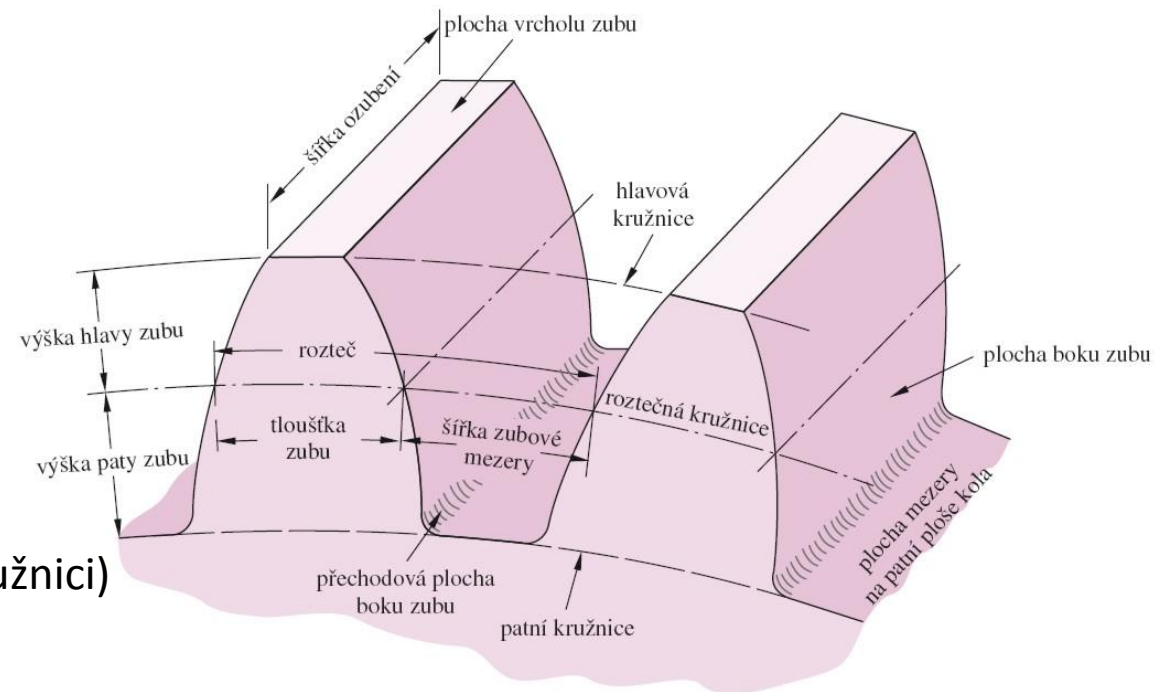
Základní rozměry ozubení

Kontrolní list		
T.	Parametr	
2.	Modul ozubení (normální)	m_n
	Šířka centrálního kola	b_1
	Šířka satelitu	b_2
	Šířka korunového kola	b_3
	Průměr patní kružnice korunového kola	d_{f3}

- Výška hlavy zuby
- Výška paty zuby
- Výška zuby
- Hlavová vůle
- Rozteč
- Tloušťka zuby (na roztečné kružnici)
- Šířka zubové mezery
- Poloměr zaoblení přechodů
- Průměr roztečné kružnice
- Průměr hlavové kružnice
- Průměr patní kružnice
- Průměr základní kružnice
- Průměr valivé kružnice
- Základní rozteč

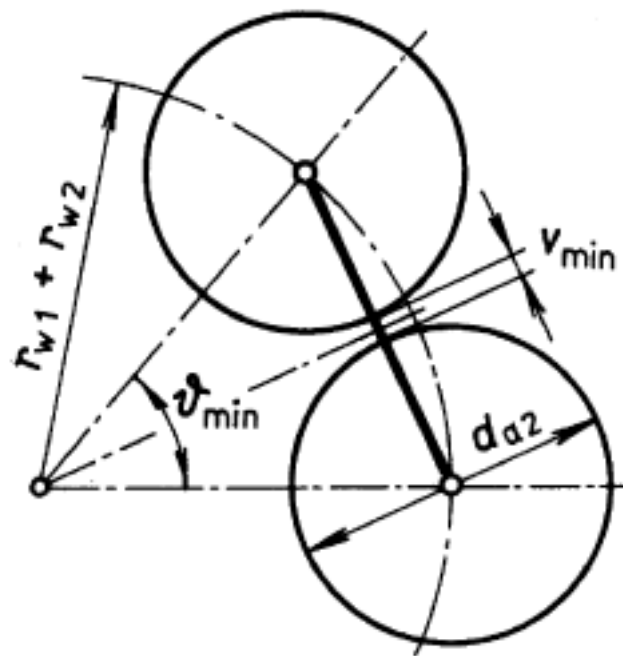
Průměry vnitřního ozubení jsou záporné!

Kontrola vůle mezi satelity

Kontrolní list		
T.	Parametr	
2.	Modul ozubení (normální)	m_n
	Šířka centrálního kola	b_1
	Šířka satelitu	b_2
	Šířka korunového kola	b_3
	Průměr patní kružnice korunového kola	d_{f3}
	Celkový součinitel záběru centrální kolo-satelit	$\epsilon_{\gamma 12}$
	Celkový součinitel záběru satelit-korunové kolo	$\epsilon_{\gamma 23}$
	Minimální tloušťka zubu na hlavové kružnici	s_{a_min}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici centrálního kola	s_{na1}
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici korunového kola	s_{na3}

- 3. geometrická podmínka planetového mechanismu
- Minimální vůle mezi satelity se volí 1 až 2 mm

$$\theta = \frac{360^\circ}{a_K} \geq \theta_{\min}$$

$$\theta_{\min} = 2 \operatorname{asin} \left(\frac{d_{a2} + v_{\min}}{d_{w1} + d_{w2}} \right)$$

Součinitel záběru

Kontrolní list		
T.	Parametr	
2.	Modul ozubení (normální)	m_n
	Šířka centrálního kola	b_1
	Šířka satelitu	b_2
	Šířka korunového kola	b_3
	Průměr patní kružnice korunového kola	d_{f3}
	Celkový součinitel záběru centrální kolo-satelit	$\epsilon_{\gamma 12}$
	Celkový součinitel záběru satelit-korunové kolo	$\epsilon_{\gamma 23}$

Celkový součinitel záběru $\epsilon_{\gamma} = \epsilon_{\alpha} + \epsilon_{\beta}$

- udává průměrný počet párů zubů v záběru
- trvání záběru má vliv na rozložení sil v ozubení, únavu, hlučnost a plynulost chodu

Součinitel záběru kroku $\epsilon_{\beta} = 0$ (přímé ozubení)

Součinitel záběru profilu v čelní rovině

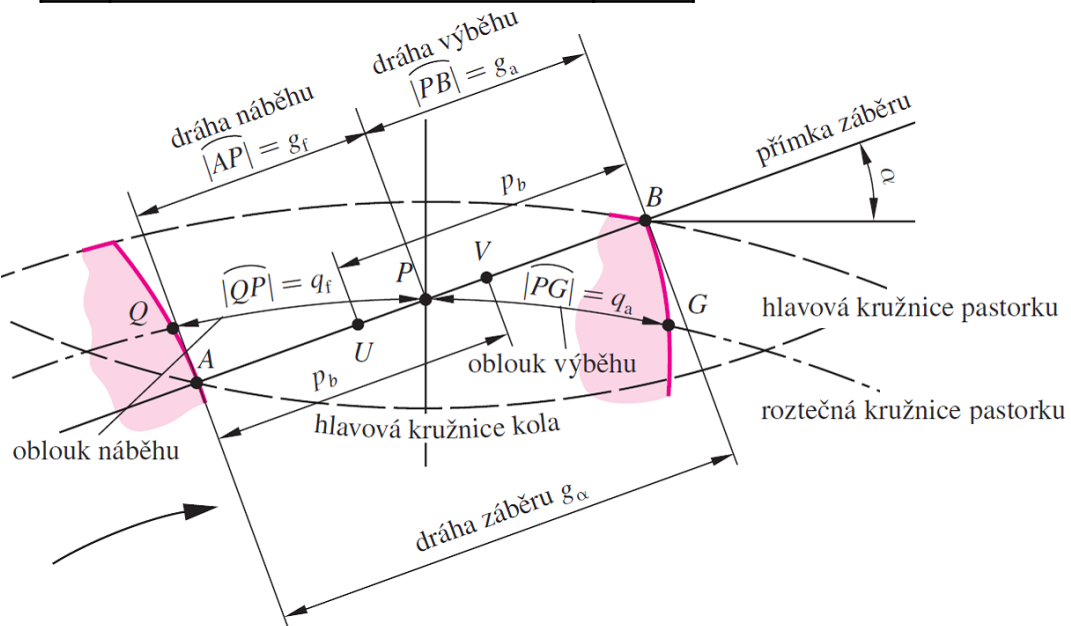
- soukolí s vnějším ozubením

$$\epsilon_{\alpha 12} := \frac{\sqrt{d_{a1}^2 - d_{b1}^2} + \sqrt{d_{a2}^2 - d_{b2}^2} - 2 \cdot a_{12} \cdot \sin(\alpha)}{2 \cdot p_b}$$

- soukolí s vnitřním ozubením (**podklady**)

$$\epsilon_{\alpha 23} = \frac{z_2}{2\pi} \cdot \left[\tan \left(\arccos \left(\frac{d_{b2}}{d_{a2}} \right) \right) - \tan(\alpha) \right] - \frac{|z_3|}{z_2} \cdot \left[\tan \left(\arccos \left(\frac{d_{b3}}{d_{a3}} \right) \right) - \tan(\alpha) \right]$$

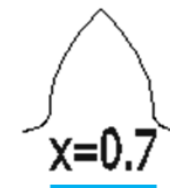
Dráha záběru $g_{\alpha} = \epsilon_{\alpha} \cdot p_b$

Kontrola špičatosti zubu (podklady)

špičatost

Kontrolní list	
T.	Parametr
2.	Minimální tloušťka zubu na hlavové kružnici
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici centrálního kola
	Tloušťka zubu na hlavové kružnici korunového kola

Špičatost zubů – mez špičatosti

- Nastává pokud se plochy boku zubu setkají na hlavové kružnici nebo pod ní
- Nežádoucí – snížení výšky zubu a nebezpečí lomu zubu v jeho horní části
- Je potřebná minimální tloušťka zubu na hlavové kružnici s_{a_min} :

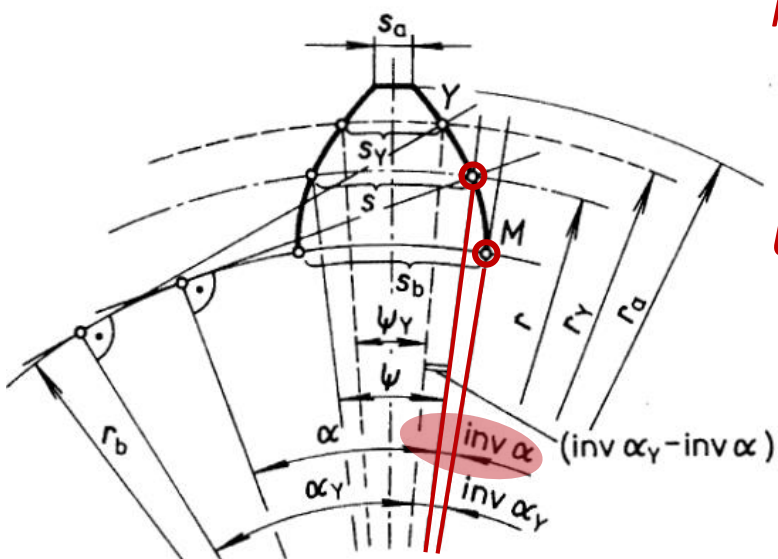
- Pro tvrdá kola $s_{a\_min} = 0.4 \cdot m_n$
- Pro měkká kola $s_{a\_min} = 0.25 \cdot m_n$

Involuta úhlu α $\text{inv}_\alpha = \tan(\alpha) - \alpha$ [°] [°] [rad]

- Polární úhel mezi společným bodem evolventy (boku zubu) a základní kružnice a společným bodem evolventy a roztečné kružnice (zde je šířka zubu známá)

Určení šířky zubu na hlavové kružnici

- Úhel profilu evolventy na hlavové kružnici: $\alpha_a = \arccos\left(\frac{d_b}{d_a}\right)$
- Involuta úhlu pro bod na hlavové kružnici: $\text{inv}_{\alpha_a} = \tan(\alpha_a) - \alpha_a$
- Tloušťka zubu na hlavové kružnici: $s_{na} = d_a \cdot \left[\frac{\pi}{2 \cdot z} + \frac{2 \cdot x \cdot \tan(\alpha)}{z} + (\text{inv}_\alpha - \text{inv}_{\alpha_a}) \right]$

Kontrola špičatosti zubu

$s_{na} \geq s_{a\_min}$ ke špičatosti nedojde

Děkuji vám za pozornost

Josef Frýza

fryza@fme.vutbr.cz

<http://uk.fme.vutbr.cz/>